

RESSENYES BIBLIOGRÀFIQUES

Aquesta secció bibliogràfica té l'objectiu de reunir tota la informació dispersa sobre ornitologia balear que apareix publicada en altres revistes i llibres, tant de la nostra comunitat com nacionals o estrangers, i, d'aquesta manera, fer-la més accessible a qualsevol persona interessada en l'ornitologia balear. Aquest apartat recull ressenyes breus en què es ressalten els principals resultats i s'hi aporten teories sobre el contingut de les publicacions rebudes a la biblioteca del GOB.

Un conjunt de col·laboradors realitzen desinteressadament aquestes notes i contribueixen amb el seu esforç a la transmissió d'informació, que podrà tenir una funció en la formació i actualització dels coneixements ornitològics dels membres de la nostra associació. Les ressenyes expressen les opinions dels revisors, això vol dir que no reflecteixen necessàriament el parer del GOB. En aquesta segona ocasió aporten a la base de dades 38 referències més.

En el apartat noves revistes, i aquesta n'és la cinquena entrega, es presenten las darreres adquisicions o intercanvis per a la biblioteca al llarg dels darres anys.

Llista de col·laboradors, entre parèntesis hi ha les sigles identificatives de cada persona: Josep Capó (J.C.), Francesc Gordiola (F.G.), Carles López-Jurado (C.L-J.), Jordi Muntaner (J.M.), Guillem X. Pons (G.X.P.), Matias Rebassa (M.R.), Francisco J. Samblás (F.S.), i Josep Sunyer (J.S.).

ARTICLES

AGUILAR, J.S. i SÁNCHEZ, J.J. 1994. Intento de nidificació de *Larus audouinii* de tercer año. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 37: 97-99.

Es descriu l'intent de nidificació, el 1991, a l'illa de sa Dragonera (Balears), de dues parelles de gavines de bec vermell *Larus audouinii*, tres components de les quals eren de tercer any, ja que havien nascut el 1988. Aquest fenomen, que havia estat descrit anteriorment per a aquesta espècie, no és normal ja que aquesta gavina comença a reproduir-se a partir del quart any. La presència d'ocells de tercer any a colònies de cria a les Balears és habitual, encara que es produeix en molt baixa proporció (un 6,3% segons estimacions recents), però no hi havia dades fidedignes de reproducció, encara que era d'esperar que això succeís.

Gràcies als anellaments amb anelles de PVC legibles a distància es pogué comprovar que una parella estava formada per dos ocells anellats el 1988 i que l'altra ho estava per, almanco, un dels seus membres anellat el mateix any. Encara que no es pogué comprovar amb seguretat la nidificació (l'existència d'ous o polls), els ocells es veieren en evident actitud reproductora: parades, aportació de materials, construcció de niu, disputes territorials i còpules. Els autors suggereixen la possibilitat que la cria d'almanco una de les parelles va morir. Es tracta d'una dada interessant que, per altra banda, demostra la conveniència dels marcats amb PVC per a l'estudi de poblacions.- J.M.

AVELLÀ, F. i MUÑOZ, A. (red.). The atlas of breeding birds in Mallorca and Cabrera (1983-1994). -a short summary- 1997. *Bird Census News (Newsletter of the European Bird Census Council)*, volum 10, nº1: 18-25.

Breu resum de l'atles d'aus nidificants a Mallorca i Cabrera publicat aquell mateix any pel GOB. L'article està dividit en 4 apartats, una petita introducció, una breu descripció de la metodologia, l'àrea d'estudi i els resultats (aquest darrer apartat constitueix més de la meitat de l'article). Finalment, es remarquen a una taula les diferents espècies nidificants a cadascuna de les Illes Balears.

Aquest article suposa un important treball de síntesi de l'esmentat atles (resumir una feina de més de 300 pàgines en 8 fulls, sense deixar enrere informació rellevant, no és feina fàcil); en la realització d'aquest resum l'autor ha comès dues petites errades: la primera és que el corb marí i el falcó de la reina apareixen com a exemples d'aus que crien durant els mesos de maig a juny, quan precisament són excepcions a la regla general (aquesta darrera errada es deu, possiblement, a un error de redacció); la segona errada és que l'*Hydrobates pelagicus* apareix incorrectament com a nidificant únicament a l'illa de Cabrera, quan a l'obra original aquest procel·lariforme apareix a 5 de les 57 quadrícules corresponents a l'illa de Mallorca i illots que l'envolten.- F.G.

BUENO, J.M. 1998. Migración e invernada de pequeños turdinos en la península Ibérica. V. Petirrojo (*Erithacus rubecula*). *Ardeola*, 45-2: 193-200.

La migració de les aus és un dels aspectes més fascinants i encara desconeguts de les aus, a través de l'anellament científic podem arribar a conèixer

molt sobre aquest vital comportament ornitològic. Malgrat la quantitat d'aus que s'anellen a Espanya, encara hi ha pocs treballs d'anàlisi de les dades que s'extreuen de l'anellament, els quals sense aquesta anàlisi tenen poc valor.

No és la primera vegada que l'autor tracta el tema de la migració de turdids amb la informació que hi ha als arxius d'anellament del Centro de Migración de Aves de la SEO i de l'Oficina de Anillamiento de la DGCN. En aquesta ocasió, aborda una important parcel·la en la migració del ropit i analitza 2.102 recuperacions, aus anellades a Europa i recuperades a Espanya. Aquesta anàlisi assenyala la importància que tenen les illes Balears en la hibernada de l'espècie i, amb menys, incidència, en el pas prenupcial d'aquelles aus que han estat anellades en el sector oriental d'Europa, fet que coincideix amb les hipòtesis d'altres autors. En aquest treball, s'analitza i discuteix la distribució geogràfica segons les recuperacions i se les relaciona amb les poblacions d'origen, la distribució en funció de l'edat de recuperació, del sexe i la fenologia respecte de les poblacions d'origen i segons les edats.- F.S.

MAYOL, J. 1994. La malvasia en Mallorca, consideraciones en torno a una reintroducción. *Oxyura*, 7: 109-118.

L'autor exposa els antecedents històrics de la presència de l'espècie a les Balears i les justificacions de l'alliberament d'exemplars a s'Albufera de Mallorca, duit a terme l'abril de 1993. S'amollaren 31 exemplars de segon any procedents del centre de cria en captivitat del Parc Nacional de Doñana a cinc punts de s'Albufera; als nou mesos de l'operació es constata la presència a l'àrea del 23% dels animals alliberats.

Donant per bona la inferència de l'autor sobre l'existència en el passat d'una població reproductora a partir d'uns pocs registres antics, és sorprenent l'absència de cap consideració de caire ecològic (disponibilitats actuals d'aliment i d'hàbitat) a l'hora de plantejar la reintroducció. La pèrdua del 77% dels exemplars alliberats potser indica quelcom en aquest sentit.- J.S.

OWENS, N. i VICENS, P. 1997. El gall faver, *Porphyrio porphyrio*, a s'Albufera de Mallorca. *Bulletí del Parc Natural de s'Albufera de Mallorca*, 3: 39-44. SEFO-BASA.

Aquest estudi preliminar del gall faver dels anys 1992 fins 1995 ens mostra l'expansió de la població, que s'ha mantingut des de la seva reintroducció el 1992. L'estimació del darrer recompte de 1995 va ser de 23 parelles reproductores com a mínim, seguint la tendència alcista.-C.L.-J.

TAYLOR, R. 1994. Autoecologia de *Acrocephalus melanopogon* en s'Albufera de Mallorca. *Bulletí del Parc Natural de s'Albufera de Mallorca*, vol 1: 33-45. Ed. Direcció General d'Estructures Agràries i Medi Natural.

Complet estudi duit a terme l'estiu de 1993, en el qual, mitjançant tècniques precises d'anellament, observació visual del comportament alimentari, recomptes, i descripcions dels diferents hàbitats ocupats per la boscarla mostatxada *Acrocephalus melanopogon*, s'arriba a les següents conclusions sobre l'ecologia de l'espècie a s'Albufera:

- El seu hàbitat preferent és el constituït per canyissars vells i inundats, amb una estructura basal complexa i rica en insectes.

- És la boscarla més fortament lligada als canyissars i que s'aventura molt rarament al seu exterior.

- Evita la competència tròfica amb altres boscarles i s'alimenta d'espècies menys mòbils que aquestes (bàsicament afíddids), mitjançant la tècnica de "recerca, picoteig i tast". S'alimenta, així mateix, a parts més baixes que les altres espècies i és la boscarla més lligada a la zona basal de la vegetació.

- Encara que els canyissars joves i els gestionats amb herbívors també són ocupats per la boscarla mostatxada, aquests no són els seus hàbitats òptims, i, per tant, les densitats que hi presenta són més baixes.-M.R.

THOMAS, C. 1997. Estudis de boscarles a s'Albufera. *Bulletí del Parc Natural de s'Albufera de Mallorca*, vol 3: 45-46. SEFOBASA.

Mitjançant la realització de itineraris lineals, en els quals s'anotaren els mascles cantors detectats de 3 espècies d'aucells de canyar, i l'extrapolació de les densitats trobades a la totalitat del Parc s'arriba a la conclusió que a s'Albufera habiten 2.293-4.288 parelles de la boscarla mostatxada *Acrocephalus melanopogon*, 4.324-5.102 parelles de rossinyol bord *Cettia cetti*, i un nombre menor però no ben determinat de brusac *Cisticola juncidis*. Aquest valors, com ja indica l'autor, tenen molt poca fiabilitat, ja que es basen en recorreguts únics efectuats per voluntaris sense experiència prèvia, i perquè en les extrapolacions realitzades es donen per bones una sèrie de presumpcions que poden no ser certes (presència d'hàbitats homogenis, inexistència de diferències entre els diferents observadors, etc.).-M.R.

VIADA, C. 1994. La Milana reial (*Milvus milvus*) a Mallorca. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 37: 101-107.

Primer recompte realitzat a Mallorca de milana reial (*Milvus mil-*

vus), va ser duit a terme l'any 1993. Aquest article comença amb una introducció a la història natural recent d'aquesta espècie a l'illa de Mallorca, i fa referència als treballs de naturalistes com Jourdain, Westernhagen, Munn, Saunders Muntaner y Mayol. La milana reial és una espècie migratòria al nord i al centre de Europa, però és una au típicament planejadora, per tant troba problemes a l'hora de travessar grans extensions de mar. La pressió per part de caçadors i gent del camp en escopetes i verí va fer minvar considerablement la població d'aquesta espècie i va reclosa a pocs indrets boscosos; darrerament altres problemes com la mixomatosi vírica, l'abandonament del camp i la similitud de níxol ecològic amb la gavinna vulgar han agreujat la situació d'aquesta au que pareix (si no es fa res per evitar-ho) condemnada a la desaparició. El treball assenyala una única zona de reproducció de la milana reial a Mallorca. Les zones muntanyoses amb bosc de pinar (*Pinus halepensis*) i alzina (*Quercus ilex* subsp. *ilex*) com estrat arbori inferior.

Es varen seguir dos mètodes per l'elaboració d'aquest recompte: per una banda la detecció de les parelles reproductores es va realitzar mitjançant l'observació dels exemplars adults a una distància prudencial per no afectar la cria dels individus, els punts d'observació es trobaven separats entre 1 o 2 km l'un del altre; i la posició del niu es va calcular per triangulació. L'altre mètode emprat va ser el recompte de milanes al femer de Son Reus. El major nombre d'exemplars s'identificà a partir de marques naturals i, posteriorment, es realitzà un càlcul de la freqüència mitjana d'observació de cada exemplar.

L'estudi finalitza valorant la població de milanes en unes 20 parelles

segures i unes 7 més de probables que es concentren a una zona boscosa a 6 km del femer de Son Reus fet que en mostra una gran dependència tròfica dels fems. El treball de Viada ja ens alerta del greu que pot produir a la població de milana reial la construcció de la incineradora de Son Reus (a causa de la reducció d'una de les principals fonts d'alimentació de les milanes reials).-F.G.

VICENS, D.; GRACIA, F.; McMINN, M i CUERDA, J. 1998. El Plistocè superior del Frontó des Molar (Manacor, Mallorca). *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 41: 125-137. ISSN 0212-260X.

Dintre del registre paleontològic d'aquest jaciment del llevant de Mallorca s'inclouen dos tàxons aviaris (també es relacionen una important quantitat de mol·luscs). La baldritja, *Puffinus mauretanicus*, es registra per primera vegada d'un depòsit Quaternari de Mallorca. *P. mauretanicus* és una espècie pelàgica que només es troba a terra ferma quan cria. *Columba* sp. és l'altre tàxon registrat. Encara que no es pot assegurar que aquestes espècies criaven en el Frontó des Molar, tampoc no es pot descartar. El jaciment, de mides reduïdes i imbricat en una antiga encletxa, amagava dues espècies aviàries que nidifiquen en zones d'aquestes característiques. A l'article apareix una completa descripció del jaciment, tall estratigràfic, taules (d'espècies i biomètriques) i fotografies que il·lustren el treball.- G.X.P.

LLIBRES

AGUILAR, J.S. 1998. *Biología y Conservación de la pardela balear, Puffinus mauretanicus*. Doc. Tec. Conservación (IIª època) núm. 2. Conselleria de Medi Ambient, Ordenació del Territori i Litoral, 72 p. Palma.

En aquest nou Document Tècnic de Conservació editat per la Conselleria de Medi Ambient es recopila tota la informació existent (tant la publicada com la inèdita) sobre la baldrítja de les Balears: biometria, situació taxonòmica, efectius i distribució, alimentació, moviments després de la cria, biologia reproductiva, demografia a partir de les dades d'anellament, estudis sobre els paràsits, i diferents aspectes de la seva conservació. La categoria específica de *mauretanicus* sembla clarificar-se amb les primeres evidències genètiques disponibles (seqüenciació del gen del citocrom-b). El tàxon, amb uns efectius estimats d'unes 3.000 parelles i amb una disminució general de la població reproductora durant la segona meitat d'aquest segle, estaria en perill d'extinció, i seria un dels més poc nombrosos dins del seu gènere. Tal com marca la Llei 4/1989 de Conservació de la Naturalesa, el govern autonòmic està obligat a desenvolupar un Pla de Recuperació, que està en marxa des de l'any 1997 amb un llistat d'objectius força ambiciosos. L'any 1998 s'ha vist reforçat amb fons europeus, mitjançant un programa LIFE. El que més en crida l'atenció potser sigui el poc èmfasi en l'actualització d'una dada bàsica com és la dimensió de la població global, ja que el darrer cens és antic (1991), i bastant poc rigorós (basat en entrevistes) pel que fa a la fracció majoritària de l'espècie (colònies de Formentera).- J. S.

PONS, G.X. i PALMER, M. 1996. *Fauna endèmica de les illes Balears*. Edició: Institut d'Estudis Baleàrics, Conselleria d'Obres Públiques, Societat d'Història Natural de les Balears.

És d'agrair l'aparició d'aquesta publicació com a font d'informació general sobre la nostra fauna endèmica.

El llibre intenta aglutinar els endemismes, o, si més no, els tàxons descrits com a endèmics en base a una gran font bibliogràfica, que embolcalla treballs des de finals del segle passat fins l'actualitat, a més de la col·laboració de nombrosos especialistes. Cal destacar també el treball de camp realitzat pels autors a fi de conèixer amb més detall la biologia de les espècies citades (estatus, hàbitat, distribució, ...).

Els endemismes sorgits de l'aïllament genètic (a causa de l'aïllament geogràfic en el cas de les Balears) representen la riquesa ecològica de qualsevol zona geogràfica. I és aquí, per tant, on es posa de manifest la importància de conèixer la diversitat d'aquests organismes per fer-nos una idea de la importància de preservar el nostre medi.

L'obra en si consta de més de tres-centes fitxes que segueixen un ordre de complexitat estructural jeràrquic per facilitar la informació. Els organismes descrits s'ordenen des dels helmints fins als mamífers. Cada registre conté el nom genèric, específic i subespecífic seguit de l'autor i l'any en què es va descriure. Es representen alhora algunes referències sobre l'espècie d'altres autors. S'esmenta també l'estat de conservació, la localització del material original descrit i la regió típica balear on es troba. Seguidament, s'exposen les consideracions taxonòmiques i sistemàtiques per tal de determinar si l'espècie descrita es tracta o no d'un endemisme. Per acabar, s'esmenta la corologia (distribució) i l'hàbitat amb altres dades d'interès. Cada fitxa es complementa amb un mapa de distribució per illes i una figura que representa el grup zoològic a què es refereix. Per completar la informació es troben pàgines amb algunes fotos de les espècies esmentades als registres. Amb tot això, la informació es disposa

de forma clara i ordenada fent l'obra molt manejable. Les vint-i-tres pàgines de bibliografia corresponents a la majoria dels registres complementen l'edició per als que vulguin aprofundir en algun tema en concret.

Pel que fa als ocells, s'inclouen vint-i-cinc registres dels quals quatre s'esmenten com a subespècies endèmiques amb dubtes corològics i taxonòmics pendents i sols *Sylvia sarda balearica* es considera com a subespècie endèmica sense dubtes corològics ni taxonòmics. Els vint tàxons restants es consideren no endèmics. D'altra banda, cal destacar que la baldritja s'inclou entre els quatre registres endèmics dubtosos, com *Puffinus yelkouan mauretanicus*. Els darrers estudis han donat suport a valorar la baldritja *P. yelkouan mauretanicus* com a nominació específica *P. mauretanicus* molt pròxima a *P. yelkouan* i no com a subespècie d'aquesta.

L'obra, per tant, a més d'adquirir un valor documental excel·lent sobre la fauna endèmica de les nostres illes, ens convida a seguir en l'enorme tasca de recerca que encara queda per fer.- J.C.

TEWES, E.; SÁNCHEZ, J.J.; HEREDIA, B. i BIJLEVELD VAN LEXMOND, M. 1993. *International symposium on the Black Vulture in south eastern Europe and adjacent regions*. Pub. BVCF/FZS. Palma.

En aquesta publicació es recullen les comunicacions presentades al simposi internacional sobre el Voltor Negre (Grècia, setembre de 1993), organitzat conjuntament per la Fundació per a la Conservació del Voltor Negre (BVCF), BirdLife International i el Fons Mundial per a la Naturalesa (WWF)-Grècia. S'exposa la delicada situació de les poblacions del sud-est europeu i les mesures preses per a la seva conservació i gestió. Es repassen també els avenços

del Programa de Conservació duit a terme per la BVCF a l'Europa occidental des de l'any 1986, que inclou els projectes de recuperació a Mallorca i de reintroducció al massís Central francès. A Mallorca, la població ha passat, dels 20 exemplars i una parella reproductora el 1986, als actuals 70 exemplars amb un mínim de cinc parelles reproductores, algunes de les quals estan formades per animals alliberats. S'ha pogut constatar, a més, la recolonització de la part interior de la Serra de Tramuntana com a zona de cria. A França, s'han alliberat un total de 25 aus entre 1992 i 1997; la població actual està composta de 20 exemplars, i el 1996 ja s'hi va reproduir amb èxit la primera parella.

L'objectiu a llarg termini del Programa de Conservació és restablir l'antiga àrea de distribució europea de l'espècie; la importància del simposi radica en la possibilitat de coordinar tots els grups que treballen amb aquest objectiu.- J.S.

TEWES, E.; SÁNCHEZ, J. J. & BIJLEVELD VAN LEXMOND, M. (Editors). 1998. *Black Vulture Conservation in Europe. Progress Report 1993-95*. Fundació per a la Conservació del Voltor Negre (BVCF). Palma.

Aquest informe de la BVCF inclou deu capítols en els quals es detallen totes les seves activitats durant el període 1993-95. Els continguts són els següents: el projecte de cria en captivitat, el projecte de conservació a Mallorca, els alliberaments a França, les activitats als Balcans, iniciatives de BirdLife International, col·laboració d'Espanya i la BVCF, informes de la situació de tres colònies ibèriques i a Portugal, i una completa descripció dels mètodes d'alliberament i marcatge.- J.S.

ALTRES LLIBRES REBUTS

- AGUILAR, J.S. 1998. *Localización y seguimiento de las poblaciones de Pardela Balear Puffinus mauretanicus en el Parque Nacional del Archipiélago de Cabrera 1998*. GOB. Palma. Informe inèdit.
- BEAUD, P.; MANUEL, F. i BEAUD, E. 1995. *Les Oiseaux du Pays-D'Enhaut, Atlas des oiseaux nicheurs*. Ed. Société Romande pour l'Etude et la Protection des Oiseaux.
- CASTRO NOGUEIRA, H. 1993. *Las salinas de Cabo de Gata. Ecología y dinámica anual de las poblaciones de aves en las salinas de Cabo de Gata (Almería)*. Instituto de Estudios Almerienses. Almería.
- FARINHA, J.C. 1996. *Actas I Congresso de Ornitologia da Sociedade Portuguesa para o Estudo das Aves*. SPEA. Lisboa.
- GUALLAR, S. 1998. *Campaña de anillamiento de aves durante la migración primavera-vernal, Parque Nacional del archipiélago de Cabrera 1998*. GOB. Palma. Informe inèdit.
- GARGALLO, G. 1998. *Memoria, Campaña de anillamiento estival en el Parque Nacional del Archipiélago de Cabrera, 1998*. GOB. Informe inèdit.
- GINN, P.J.; McILLERON, W.G. i MILSTEIN, P.le S. 1996. *The complete book of Southern African Birds*. Ed. Struik Winchester.
- GONZÁLEZ, J.M. 1998. *Campaña de anillamiento de aves durante el paso post-nupcial, Parque Nacional del archipiélago de Cabrera 1998*. GOB. Palma. Informe inèdit.
- HEREDERO, V. 1998. *Cens hivernal d'aus aquàtiques i limícoles a Mallorca i les Pitiüses*. GOB. Palma. Inèdit.
- McMINN, M. 1998. *Seguimiento de las Aves Marinas del Parque Nacional del Archipiélago de Cabrera (1998)*. Memoria de las Actividades de Estudio de la pardela cenicienta Calonectris diomedea y paño europeo Hydrobatas pelagicus. GOB. Palma. Informe inèdit.
- MARTÍNEZ ABELLÁN, R. i ORTUÑO MADRONA, A. 1996. *Atlas de las aves del norte de Murcia (Jumilla-Yecla) 1989-1993*. Ed. Caja de Ahorros del Mediterraneo.
- SINCLAIR, I. i DAVIDSON, I. 1995. *Southern African Birds A Photographic Guide*. Ed. Sasol.
- SINCLAIR, I. i HOCKEY, P. 1996. *The larger illustrated guide to Birds of Southern Africa*. Ed. Sasol.

NOVES REVISTES

- AIRO. Centro de Estudos de Migrações e Protecção das Aves. ICN. Des del nombre 2 de 1990.
- ANUARI D'ORNITOLOGIA DE CATALUNYA. Ed. Grup Català d'Anellament. Barcelona. Des del nombre 1 de 1996.
- ANUARIO ORNITOLÓGICO DE GIPUZKOA. Itsas Enara, Ornitologi Elkarte. Des del nombre 3 de 1992.
- ANUARIO ORNITOLÓGICO DE MADRID. Grupo Ornitológico SEO-Monticola. Des del nombre 1 de 1997.
- ANUARIO ORNITOLÓGICO DE MALAGA. Ed. SEO-Málaga. Des del número 1 de 1994.
- ANUARIO ORNITOLÓGICO DE NAVARRA. Gorosti. Des del nombre 1 de 1993-94.
- BIRD CENSUS NEWS. Ed. Newsletter of the European Bird Census Council. Des del volum 9, nombre 1, 1996.
- BUTLLETÍ DEL PARC NATURAL DE S'ALBUFERA DE MALLORCA. Ed. Conselleria de Medi Ambient, Ordenació del Territori i Litoral. Des del nombre 1 de 1994.
- EL DRAQUE. Revista de la Coordinadora Ornitològica d'Asturies. Des del volum 1 de 1996.
- EL SERENET. Butlletí de la Societat Valenciana d'Ornitologia. Des del nombre 1 de 1995.
- REVISTA DE ANILLAMIENTO. Ed. EBD-GCA-GOB-SEO. Madrid. Des del nombre 1 de 1998.
- SPARTINA. Butlletí naturalista del delta del Llobregat. Editat per l'Ajuntament del Prat de Llobregat. Des del nombre 3 de 1997-98.